

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA BİLİŞİM SİSTEMLERİ YÖNETİMİNİN ANALİZİ VE MODEL BİR YAPININ OLUŞTURULMASI

Ercan Kaplan¹, Turhan Karagüler²

¹ Toplum Gönülleri Vakfı, İstanbul

² Beykent Üniversitesi, Enerji Sis. Müh. Bölümü, İstanbul

ercan.kaplan@tog.org.tr turank@beykent.edu.tr

Özet: Bu bildiriye ağırlıklı olarak gönüllülük temelli organize olmuş Sivil Toplum Kuruluşları (STK) için, kurumların ihtiyaçları doğrultusunda örnek olarak kullanılabilen genel bir bilişim yapısının oluşturulması hedeflenmiştir. İlk aşamada mevcut tabloyu ve sorunları ortaya çıkarmaya yönelik olarak çok sayıda STK incelenmiş olup, elde edilen verilerin ışığında bir anket çalışması hazırlanmış ve uygulanmıştır. Anket çalışmasının sonuçları oldukça çarpıcı olup, birçok gönüllü bağışları yardımıyla ayakta durmaya çalışan STK için, gelişmiş bilişim altyapısına sahip olmak bir yana, en temel işlemler için bile (web sunucu, veritabanı gibi) küçük ölçekli bir altyapının bile oluşturulmadığı gözlemlenmiştir. Oysa günümüz koşullarında birçok STK için bu türden bilişim ve iletişim araçlarının kullanımı çok daha fazla sayıda bağışçı ve gönüllüye ulaşmanın, dolayısıyla gelirlerini arttırmanın ve bunun sonucunda da hizmet alanını genişletmenin, daha kaliteli ve etkin hizmet sunmanın ilk adımı olacaktır. Ayrıca çalışmada bu türden bütçeleri sınırlı STK'ların, göreceli olarak yüksek maliyetli olma potansiyeli taşıyan bilişim teknolojilerini kullanma ve altyapı oluşturma faaliyetini nasıl minimize edebilirler sorusu da yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: STK ve Bilişim, Sivil Toplum Kuruluşu, Bilişim Yapıları

The Analysis of Management Information Systems for NGO's and Suggesting a Model Structure

Abstract: In this study, building a sample IT structure for NGOs, to meet the needs of the organization is aimed. Since a vast majority of NGOs have got either little or no experience and knowledge at all of IT, they do not know where to start or/and to progress in the right direction. This may lead to many obstacles to achieve the goals of organization. This can be easily concluded from the survey carried out in the scope of this work. As the survey comprises many NGOs, it is also used for the suggested IT model which would be benefitted to all kinds of Civil Society Organizations. With the help of this model an institution or organization is expected to improve their IT infrastructure, network connections, and accessibility to the social media by having well established Internet and e-mail services which are the keys to reach more volunteers and supporters. This work also indicates that how such a system to be built with a minimised cost as majority of NGO's operate with a limited budget.

Keywords: NGOs and Informatics, Non-Governmental Organizations, Information Technology Infrastructure.

1. Giriş

Sivil Toplum Kuruluşları (STK) faaliyetlerini sürdürürken birçok bilimsel birimlerle bu çalışmalarını desteklerler. Bu birimlere yardımcı, destekleyici bir birim de bilişimdir. Bilişim teknolojileri birimi, STK'lara bu faaliyetleri esnasında birçok kolaylık sağlar. Bilişim teknolojilerini aktif kullanan vakıf ve dernekler çalışmalarını geniş bir topluluğa sunma dolayısıyla da faaliyet gösterdiği alanda etkin bir kuruluş olma şansına sahip olabilirler.

Bilindiği üzere, firmalar bütçeleriyle bilişim altyapılarını güçlendirerek rekabette üstünlük sağlamak ve çalışmalarını yaygınlaştırarak hedef kitleye daha kolay ulaşmaktadırlar. Ancak, STK'lar firmalara oranla bu konuda daha farklı yol izlerler. Kar amacı gütmediklerinden bağışlarla, gelen desteklerle ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Bu gelirlerin büyük çoğunluğunu sahada yapılan aktivitelere, projelere ve etkinliklere harcamaktadırlar. Bilişime ayrılan bütçe oldukça kısıtlıdır. Günümüzde, iş akışının büyük bir bölümü bilişim teknolojileri üzerinden sürmektedir. İnternet, sosyal medya, verilerin tutulması, toplu elektronik posta gönderimleri, sms gönderimleri, duyurular kurumun bilişim yapısı üzerinden gerçekleşmektedir. Bu yapıyı oluşturmak vakıf ve dernekler için oldukça kapsamlı bir çalışma olup gerek bütçe gereksinimleri gerekse insan kaynağının oluşturulması bilişim altyapısının inşasını zorlaştırmaktadır.

Bilişim teknolojilerinden uzak olan STK'lar, belli bir zaman dilimi sonrası bilgi ve belgelerin aktarımında birtakım zorluklarla karşılaşır.Bu zorluklar özellikle STK'nın gönüllüleri ve bağışçıları ile iletişiminde kendini gösterir ki bu da hayli kritik sonuçları olabilen bir durumdur.

Burdan yola çıkarak, bu çalışmada STK'lar özelinde ise gönüllülük temelli faaliyet gösteren yardım kuruluşları için etkin bir bilişim yapısı geliştirilmesi hedeflendi. 5N1K

iletişim klasiği esas alınarak bir model oluşturuldu. Öncesinde ise sorunların saptanması için bir anket çalışması yapılarak model için ön veri elde edildi. Önerilen bu model sayesinde Gönüllü STK'lar çok daha etkin ve verimli işleyen bir bilişim yapısına sahip olmaları beklenmelidir.

2. STK Kavramına Genel Bir Bakış ve Bilişim Sistemi Gereksinimi

Sivil Toplum Kuruluşu, resmi kurumlar dışında kalan ve bunlardan bağımsız olarak çalışan, politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmaları, ikna ve eylemlerle faaliyet gösteren, çalışanlarını ve üyelerini gönüllülük prensibiyle kabul eden, kar amacı ile hareket etmeyen ve gelirlerini bağışlar ve/veya üyelik ödemeleri ile karşılayan kuruluşlardır [1].

Bir başka ifade ile Sivil Toplum Kuruluşları; resmi olarak belli bir hukuki kalıba uyarak, ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere bir araya gelen ve doğrudan kendilerine çıkar sağlamayan kişi topluluklarıdır. Bu kuruluşlar özerk kuruluşlardan oluşmuş, özel ve kamu sektörü arasındaki bir ara sektör olma özelliği ile Sivil Toplumun vazgeçilmez unsurlarıdır. Sivil Toplum Kuruluşları; oda, sendika, vakıf ve dernek adı altında faaliyet gösterir.

Bilişim sistemlerinin STK'larda gerekliliğini aşağıdaki gibi maddelemek mümkündür;

- Yeni destekçiler elde etmek,
- Mesajlarını yaymak,
- Bağış toplayabilmek,
- Yeni projeler üretmek,
- Gönüllülerle iletişim halinde olmak,
- Farkındalık yaratmak,
- Az maliyet ile daha çok kişiye ulaşmak,
- Kampanyaları etkin duyurmak,
- Yeni kaynak yaratmak

3. 5N1K Yöntemi ve Anket Çalışması

Vakıf bilişim yapılarının analiz edildiği bu çalışmada, iletişimcilerin klasik olan 5N1K

yaklaşımından yararlanılmıştır. 5N1K yaklaşımı aranan bilginin ne, nerede, ne zaman, niçin, nasıl ve kim sorularının cevaplarında gizli olduğu ilkesine göre düzenlenmiştir [2].

Vakıf bilişim sistemleri oluşturulurken ‘Ne?’, ‘Ne Zaman’, ‘Nerede?’, ‘Niçin’ ve ‘Nasıl?’ sorularının sorulmasıyla gerekli bilgilerin toplanması, sistem gereksinimlerinin tanımlanması, alternatif çözüm önerilerinin getirilmesi, önerilerin gözden geçirilmesi, problemin tanımlanması ve ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte bir bilişim yapısı oluşturulması sağlanacaktır. Bilişim çalışanı bu soruları bilişim faaliyetleri başlarken veya devam ederken mevcut yapıya yöneltmelidir. Ancak bu şekilde belirlenen hedeflere ulaşılması kolaylaşabilir.

Ayrıca bu araştırmada bir anket çalışmasına yer verilmiştir. Jotform Kullanılarak Hazırlanan Anket Formu <http://form.jotformeu.com/form/22484193609358> adresinde yayınlanmıştır. Jotform internet üzerinden anket, form oluşturmak için kullanılan bir yapıdır [3]. Anket çalışmasında elde edilen veriler aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Şekil.1 Jotform Kullanılarak Hazırlanan Anket Formu

Araştırmaya katılan vakıfların %74,5’inde bilişim çalışanı bulunmamaktadır ve aynı zamanda bu vakıfların %27,7’si bilişim faaliyetleri için dışarıdan teknik destek de almamaktadır.

Araştırmaya katılan vakıfların bilişim yapılarının aksama nedeni olarak, %8,5’i

çalışan sayısının az oluşunu, %12,8’i bütçe olarak desteklenmemesini, %12,8’i yazılım lisanslarının maliyetli oluşunu, %12,8’i ekipmanların tedarikinin zor oluşunu, %53,2’si ise bunların hepsini belirtmiştir.

3.1. Anket Çalışması Değerlendirilmesi

Yapılan anket çalışmasına bakıldığında vakıf ve derneklerde kurumsal mail adreslerinin yerine daha mail çok servis sağlayıcıların önerdikleri mail yapısını kullanıldığını göstermiştir. Bilişim sistemlerinde mail yapılarına çalışmada yer verilerek vakıf ve derneklerin neden kurumsal mail adresi oluşturması gerektiğinin ve bunu nasıl yapacağı anlatılmıştır. Örneklemelerle seçenekler sunulmuştur.

Vakıf ve derneklerin web sitelerinin olmasına rağmen içeriğini doldurmadıkları, bağış modülü, etkinlik takvimi, haber ve duyurulara yeteri kadar yer vermediği yapılan ankette görülmüştür. Bilişim sistemleri inşasında bu eksiklikler dikkate alınarak çalışma yapılmalıdır.

STK’larda kurumsal bir ağ yapısının oluşturulmadığı yapılan anket çalışmasıyla ortaya çıkmıştır. Bilişim ağ yapıları kurulurken, ilgili ekipmanların tedariki, konumlandırılması, güvenlik etkenleri belirtilerek, vakıf içi ağ ve sunucu sisteminin getirdiği avantajlar sıralanmıştır.

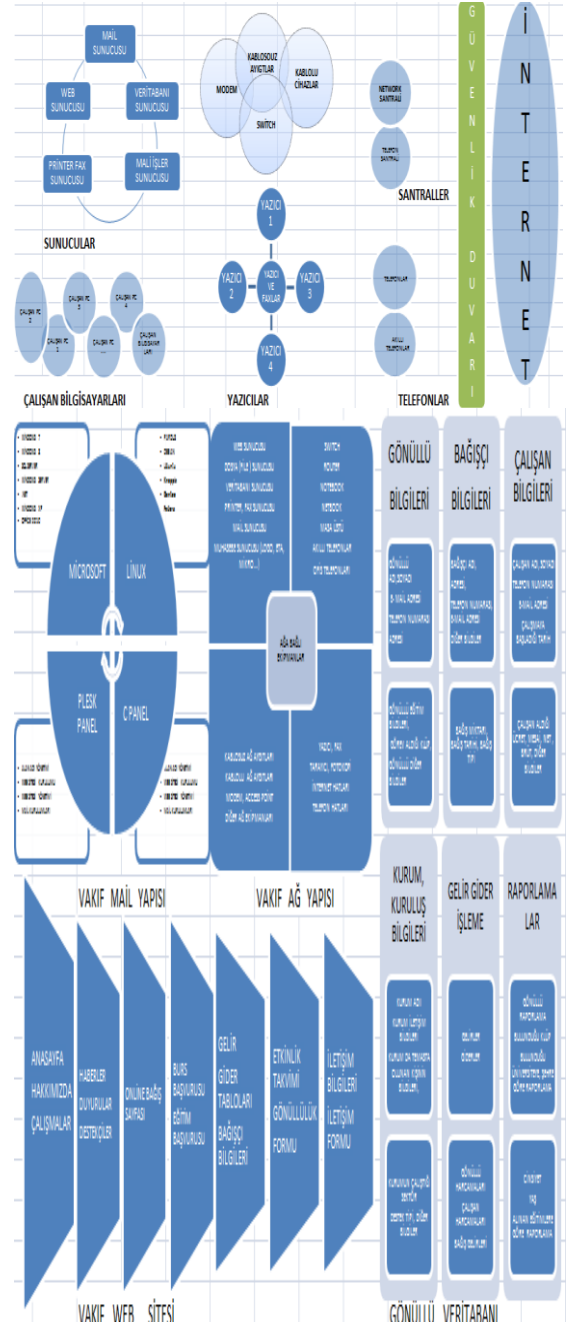
Bir diğer sonuç ise STK’larda internet ve araçlarının etkin bir şekilde kullanılmadığını göstermiştir. Vakıflarda internetin etkin kullanılması, internetin gerekliliği, en yaygın kullanılan internet araçları belirtilmiştir. 23 Mayıs 2007 tarihinde çıkarılan 5651 nolu yasa gereğince, vakıfların internet yapılarını nasıl bu yasaya uygun hale getirmesi gerektiği belirtilmiştir (“*İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun*”) [4]. Yapılan etkinliklerin, duyuruların sosyal medya kullanılarak nasıl paylaşılacağı anlatılmıştır.

Bilişim sistemlerinin analiz edildiği ankette STK'ların büyük bir bölümünün veritabanı sistemlerini kullanmadıklarını görülmüştür. Çalıştığı alanda etkin faaliyet gösteren bu kuruluşlar veritabanı sistemlerini hayata geçirmediklerinden hafızalarının oluşmadığı, ve gerektiğinde bu verileri kullanmadıkları görülmüştür. Bu çalışmada vakıf ve dernekler için veritabanı sisteminin önemi ortaya konularak, sistem oluşturulurken gönüllü, bağışçı, çalışan bilgilerinin nasıl toplanması, saklanması ve sorgulanması gerektiği vurgulanmıştır .

Sivil Toplum Kuruluşlarının bilişim yapıları incelediğinde birçok kuruluşun bu konuda henüz yeni adımlar attığı ve ilerleme kaydedecek aşamada ellerinde örnek modellerin olmadığı görülmüştür. İnsan kaynağı yönünden bilişim yapısını desteklemediklerinden, sistemleri yeterince gelişmemiş ve sistemlerinde beklenmedik aksamalarla karşılaşmışlardır.

4. Örnek Bir STK Bilişim Modeli

Bu çalışmada vakıf ve derneklerin ihtiyaçları gözetilerek genel bir bilişim yapısı oluşturulmuştur ve detaylar bir yüksek lisans tez de belirtilmiştir [5]. Bu model çoğu STK'da kolaylıkla uygulanabilecek niteliktedir. Vakıf ve derneklerin bilişim yapıları ayrıntılı olarak incelenmiş ve gereksinimlerle, karşılaşılan güçlükler tespit edilmiştir. Bu tespitler eşliğinde STK bilişim sistemleri model bir yapı üzerinden bölümlere ayrılıp açıklanmıştır. Buna göre sistemde olması gereken temel birimler; STK kurumsal mail yapısı, STK gönüllü-destekçi veritabanı, STK ağ-internet omurgası ve STK web sitesi. Bu birimler şekil 1'de verilen ve bu çalışma kapsamında özgün olarak oluşturulan Doğa Vakfı Bilişim Şemasında (DOVAK) gösterilmiştir.

Şekil.2 Doğa Vakfı Bilişim Yapısı (DOVAK)

Bu birimler aşağıda sıralanan beklentiler ve gerekçelere göre tanımlanmışlardır.

-STK'nın çalışmalarına katılan gönüllü, destekçi ve işbirliğinde buldukları kesimlerin bilgilerinin bulunduğu bir gönüllü ve bağışçı veritabanı.

-STK'yı ve çalışmalarını anlatan bir web sitesi,

-STK'nın iç ve dış işleyişinin sağlandığı çalışanların ve ziyaretçilerin aktif bir şekilde kullanacağı vakıf ağ–internet omurgası,

-STK'nın hem kendi içinde hem de dışarıda işbirliğinde bulunduğu kurum ve kuruluşlar ile haberleşecekleri bir vakıf mail sunucusu.

5. Sonuç

Bu çalışmada, bir STK'nın (Doğa Vakfı) bilişim ihtiyaçları belirlenerek, örnek bir STK bilişim yapısı (DOVAK) tasarlanmış ve diğer STK'lara örnek teşkil edebilecek şekilde gerçekleştirilmiştir. DOVAK, ilgili kurumun departmanları ile görüşülüp ihtiyaçlara uygun şekilde ekipmanlar tedarik edilerek oluşturulmuştur.

İlgili vakıf için bir e-posta sistemi, gönüllü – destekçi veritabanı, vakıf web sitesi, vakıf merkezinde oluşturulan iç ağ yapısı, ihtiyaçlara cevap verebilecek bir internet altyapısı ve vakfın bilgilerinin, arşivinin tutulduğu bir dosyalama yapısı oluşturulmuştur. DOVAK bilişim yapısı yeni kurulacak vakıflar, dernekler veya daha önce kurulmuş olup da bilişim yapılarını yenilemek isteyen STK'lar için örnek alınabilecektir.

STK'ların oluşturacağı bu bilişim yapısı, yeni destekçiler elde etmede, mesajlarını yaymada, bağış toplayabilmede, yeni projeler üretmede, gönüllülerle iletişim halinde olmada, farkındalık yaratmada, sesini duyurmada, hedeflenen kitleye hızlı şekilde ulaşmada, zamandan tasarruf etmede, çok az maliyet ile daha çok kişiye ulaşmada, kampanyaları duyurmada, iletişim kurmada ve kaynak yaratmada kolaylık sağlayacaktır.

6. Kaynaklar

[1] Yıldırım, İ.(2004). Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

[2] Nizam, A. (2011). Veritabanı Tasarımı İlişkisel Veri Modeli ve Uygulamaları. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

[3] “Vakıf ve Derneklerde Bilişim Yapıları anket Çalışması (2012)”

<http://form.jotformeu.com/form/22484193609358>

[4] ”İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi HakkındaYasa Tasarısı (2012)”

<http://www.metu.edu.tr/5651/sss.php>

[5] Kaplan, E. “*Sivil Toplum Kuruluşlarında Bilişim Sistemleri Yönetiminin Analizi ve Model Bir Yapının Oluşturulması*”, Yüksek Lisans Tez, (2012) Beykent Üniversitesi, Fen-Bilimleri Enstitüsü